

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. vasario 2 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Driuko, Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas) ir Egidijos Tamošiūnienės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovo O. R. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. vasario 18 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo O. R. ieškinį atsakovei viešajai įstaigai Vyriausybės strateginės analizės centrui dėl kompensacijos už nepanaudotas kasmetines atostogas priteisimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių netesybas už pavėluotą darbuotojui priklausančių sumų mokėjimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas kreipėsi į teismą su ieškiniu, prašydamas: 1) panaikinti Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vilniaus darbo ginčų komisijos (toliau – ir Darbo ginčų komisija) 2019 m. liepos 22 d. sprendimą Nr. DGKS-4442; 2) pripažinti neteisingu atsakovės kompensacijos už nepanaudotas kasmetines atostogas apskaičiavimą ir įpareigoti atsakovę pagal teisės aktų reikalavimus perskačiuoti ieškovui kompensaciją už 44,163 darbo dienos nepanaudotas kasmetines atostogas, nustatant 5340,09 Eur kompensacijos dydį; 3) priteisti iš atsakovės nesumokėtą 837,05 Eur kompensacijos dalį už nepanaudotas kasmetines atostogas; 4) priteisti iš atsakovės netesybas už pavėluotą atsiskaitymą, skaičiuojant nuo 2019 m. kovo 25 d. pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – [DK](#)) 147 straipsnio 2 dalį, t. y. po 837,05 Eur už kiekvieną uždelstą mėnesį, bet ne daugiau kaip už šešis mėnesius.
3. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2019 m. spalio 8 d. sprendimu ieškovo ieškinį atmetė. Teismas nustatė, kad aktuose, reglamentuojančiuose ieškovo darbo funkcijas, buvo aiškiai įtvirtinta papildomo darbo sąlyga – darbas laisvu nuo pagrindinio darbo metu. Teismas nurodė, kad nėra pagrindo tenkinti ieškovo reikalavimus pripažinti neteisingu darbdavės apskaičiavimą dėl kompensacijos už nepanaudotas kasmetines atostogas ir įpareigoti darbdavę perskačiuoti jam kompensaciją už 44,163 darbo dienos nepanaudotas kasmetines atostogas, nustatant 5340,09 Eur kompensacijos dydį, priteisti jam iš atsakovės nesumokėtą kompensacijos už nepanaudotas kasmetines atostogas dalį, kurios dydis 837,05 Eur. Taip pat teismas netenkino ieškovo reikalavimo priteisti netesybas.
4. Vilniaus apygardos teismas 2020 m. sausio 20 d. nutartimi ieškovo apeliacinį skundą dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. spalio 8 d. sprendimo panaikino atmetė.
5. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2020 m. gruodžio 9 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2020 m. sausio 20 d. nutartį panaikino ir perdavė bylą Vilniaus apygardos teismui nagrinėti iš naujo.

II. Apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo esmė

6. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2021 m. vasario 18 d. nutartimi panaikino Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. spalio 8 d. sprendimą ir priėmė naują sprendimą ieškinį tenkinti.
7. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad byloje nenustatyta aplinkybė, leidžianti spręsti, kad ieškovas, atlikdamas susitarime dėl darbo funkcijų jungimo nustatytą papildomą darbo funkciją, įgijo papildomų teisių ar pareigų (ilgesniu poilsio laiku, trumpesniu darbo laiku, atostogomis ir kita). Nenustačius, kad ieškovas įgijo papildomų teisių ir pareigų, susijusių su ilgesniu poilsio laiku, trumpesniu darbo laiku, atostogomis ir pan., laikytina, kad [DK 35 straipsnio](#) 7 dalis netaikoma ir kompensacija už nepanaudotas atostogas turi būti apskaičiuojama tik už 44,163 dienas. Tačiau laikant, kad vienos dienos bendras vidutinis darbo užmokestis yra 120,92 Eur, kompensacija už nepanaudotas kasmetines atostogas sudarytų 5340,09 Eur (44,163 x 120,92). Atėmus atsakovės sumokėtą kompensaciją gautas 837,05 Eur skirtumas priteistinas iš atsakovės ieškovo naudai.
8. Spręsdamas dėl ieškovo prašomų netesybų dydžio priteisimo, apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad ieškovas prašė priteisti netesybas už pavėluotą atsiskaitymą, skaičiuojant pagal [DK 147 straipsnio](#) 2 dalį nuo 2019 m. kovo 25 d., t. y. po 837,05 Eur už kiekvieną uždelstą mėnesį, tačiau ne daugiau kaip už šešis mėnesius (5022,3 Eur).
9. Apeliacinės instancijos teismas, atsizvelgdamas į apskaičiuotą netesybų dydį, sudėtingą situaciją darbo ir verslo rinkoje, vadovaudamasis teisingumo, sąžiningumo, proporcingumo ir kitais darbo teisėje svarbiais principais, nesant darbdavės piktybiškumo, nusprendė, kad priteisti visą netesybų sumą būtų neproporcinga ir neadekvati sankcija. Todėl teismas nusprendė, kad netesybų sumos mažintinos, be kita ko, įvertinant ir atsakovės jau sumokėtas ieškovui sumas po atleidimo iš darbo iki Darbo ginčų komisijos sprendimo priėmimo. Teismo vertinimu, priteisiant ieškovui 50 procentų sumažintas priskaičiuotas netesybas, bus užtikrinta šalių interesų pusiausvyra. Atsizvelgdamas į tai, apeliacinės instancijos teismas ieškovui priteisė 2511,15 Eur netesybų sumą.

III. Kasacinio skundo teisiniai argumentai

10. Ieškovas kasaciniu skundu prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2021 m. vasario 18 d. sprendimo civilinėje byloje [Nr. e2A-272-967/2021](#) dalį, kuria sumažintas prašomų netesybų dydis, ir priimti naują sprendimą – priteisti ieškovui iš atsakovės visas netesybas (5022,30 Eur) už pavėluotą atsiskaitymą. Kasacinis skundas yra grindžiamas tokiais argumentais:
 - 10.1. Iš apeliacinės instancijos teismo sprendimo nėra aišku, ką teismas laikė sudėtinga situacija. Byloje nėra įrodymų, kad COVID-19 situacija (sumažėjusios pajamos, sumažintas darbo vietų skaičius ar pan.) padarė įtaką atsakovei. Taip pat neaišku, kodėl teismas nusprendė, kad priteisti [DK](#) nustatytą netesybų dydį būtų neadekvati sankcija. Byloje nėra duomenų, kad atsakovė pateko į sudėtingą situaciją. Atsakovės atostoginių skaičiavimo praktika buvo taikoma ne tik ieškovui, bet ir kitiems darbuotojams, kurie pas atsakovę jau nebedirba ir jiems išsireikalauti nesumokėtų atostoginių nėra įmanoma dėl senaties termino. Teismas neįvertino, kad ieškovas negalėjo disponuoti jam neišmokėtu darbo užmokesčiu vienerius metus ir devynis mėnesius. Atsakovė nesielgė kaip galima teisingiau ir sąžiningiau, nes iki ginčo pabaigos neįmokėjo ginčijamos sumos į teismo depozitinę sąskaitą, po sprendimo priteistą sumą sumokėjo tik po mėnesio ir tik kai ieškovas papildomai raštu į ją kreipėsi.
 - 10.2. Apeliacinės instancijos teismas peržengė faktinį skundo pagrindą ir sprendimą priėmė ir dėl tos dalies, kurios atsakovė neginčijo, t. y. dėl netesybų dydžio. Teismas apie ketinimą peržengti apeliacinio skundo ribas turėjo pranešti dalyvaujantiems byloje asmenims, tačiau to nepadarė. Ieškovas neturėjo galimybės byloje gintis dėl netesybų dydžio sumažinimo. Atsakovė byloje neginčijo netesybų dydžio, neteikė jokie prašymo netesybas mažinti.
 - 10.3. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai taikė iki [DK](#) įsigaliojimo formuotą teismų praktiką. Žemesnės instancijos teismai savo sprendimuose [DK 147 straipsnio](#) 2 dalį prilygina iki 2017 m. liepos 1 d. galiojusiai [DK 141](#) straipsnio 3 dalies nuostatai, tačiau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos šiuo klausimu nėra.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl darbdavio pareigos mokėti netesybas pagal [DK 147 straipsnio](#) 2 dalį

11. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 353 straipsnis. Pagal šio straipsnio pirmąją dalį kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reiškia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-2-684/2021](#), 19 punktas).
12. Byloje ginčas kilo dėl [DK 147 straipsnio](#) 2 dalyje nustatytos pareigos mokėti netesybas už pavėluotą darbo užmokesčio ir kitų su darbo santykiais susijusių išmokų mokėjimą, aiškinimo.
13. [DK 147 straipsnio](#) 2 dalyje nustatyta, kad, darbo santykiams pasibaigus, o darbdaviui ne dėl darbuotojo kaltės uždelsus atsiskaityti su juo (šio kodekso 146 straipsnio 2 dalis), darbdavys privalo mokėti netesybas, kurių dydis – darbuotojo vidutinis darbo užmokestis per mėnesį, padaugintas iš uždelstų mėnesių skaičiaus, tačiau ne daugiau kaip iš šešių. Jeigu uždelsta suma yra mažesnė negu darbuotojo vieno mėnesio vidutinis darbo užmokestis, netesybų dydį sudaro darbdavio uždelsta suma, padauginta iš uždelstų mėnesių skaičiaus, tačiau ne daugiau kaip iš šešių. Jeigu uždelsto atsiskaitymą laikotarpis yra trumpesnis negu vienas mėnuo, netesybų dydį sudaro darbuotojo vidutinio darbo užmokesčio suma, apskaičiuota proporcingai uždelsto atsiskaitymą laikotarpiui.
14. Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir ieškovui iš atsakovės priteisė 837,05 Eur nesumokėtos kompensacijos dalies už nepanaudotas kasmetines atostogas bei 2511,15 Eur netesybų už pavėluotą atsiskaitymą. Teismas nustatė, kad ieškovas prašė iš atsakovės priteisti netesybas už pavėluotą atsiskaitymą, skaičiuojant nuo 2019 m. kovo 25 d. pagal [DK 147 straipsnio](#) 2 dalį, t. y. po 837,05 Eur už kiekvieną uždelstą mėnesį, tačiau ne daugiau kaip už šešis mėnesius, tai sudarytų 5022,30 Eur. Tačiau teismas, vertindamas susiklosčiusią sudėtingą situaciją darbo ir verslo rinkoje, vadovaudamasis teisingumo, sąžiningumo, proporcingumo principais, nesant darbdavės piktybiškumo, pripažino, kad priteisti visą netesybų sumą būtų neteisinga, ir sumažino priteisiamą netesybų sumą 50 proc.
15. Ieškovas, nesutikdamas su apeliacinės instancijos teismo motyvais dėl jam mokėtinų netesybų sumažinimo, teigia, kad nėra aišku, ką teismas laikė sudėtinga situacija, kodėl nusprendė, jog [DK](#) nustatyto netesybų dydžio sumos priteisimas būtų neadekvati sankcija. Be to, ieškovas teigia, kad jis negalėjo disponuoti jam neišmokėtu darbo užmokesčiu vienerius metus ir devynis mėnesius.
16. Teisėjų kolegija, vertindama ieškovo kasacinio skundo argumentus, skundžiamo apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalies dėl ieškovui priteistinių netesybų sumos (jų sumažinimo) teisėtumą ir pagrįstumą, nusprendžia, kad visų pirma turi būti nustatyti [DK 147 straipsnio](#) 2 dalyje įtvirtintos teisės normos tikslai ir paskirtis.
17. Pirmą, remiantis pradėta formuoti kasacinio teismo praktika, [DK 147](#) straipsnyje nustatyto reguliavimo tikslas yra užtikrinti darbuotojo teisę į jam priklausančių sumų gavimą (išmokėjimą) laiku, t. y. laiku įvykstantį atsiskaitymą su darbuotoju. Darbdaviui, laiku neatsiskaičiusiam su darbuotoju, taikomos [DK 147](#) straipsnyje nustatytos sankcijos, kuriomis siekiama kompensuoti darbuotojui jo praradimus, atsiradusius dėl darbdavio pareigos pažeidimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-257-1075/2021](#), 65 punktas). Be to, minėta [DK 147 straipsnio](#) 2 dalyje nustatyta norma laikytina ir sankcija darbdaviui, kuris nepagrįstai su atleidžiamu darbuotoju visiškai neatsiskaitė atleidimo dieną. Todėl šia teisės norma yra siekiama apsaugoti darbuotojo interesus bei skatinti darbdavį tinkamai vykdyti pareigas ir atsiskaityti su atleidžiamu darbuotoju.
18. Antra, lingvistiškai aiškinant [DK 147 straipsnio](#) 2 dalies normą, akivaizdu, kad ji yra imperatyvaus pobūdžio, joje vartojama sąvoka *privalo mokėti netesybas* rodo įstatymų leidėjo ketinimą nustatyti pareigą darbdaviui mokėti netesybas esant normos hipotezėje susiklosčiusioms aplinkybėms: 1) darbo santykių pasibaigimas, 2) vėlavimas atsiskaityti su darbuotoju ne dėl darbuotojo kaltės. Toks imperatyvus minėtos teisės normos pobūdis ir jos aiškinimas leidžia įgyvendinti ir pagrindinius darbo teisiniais santykiams taikomus teisinio apibrėžtumo, teisėtų lūkesčių apsaugos ir visokeriopos darbo teisių gynbos principus ([DK 2](#) straipsnio 1 dalis). Nustačius [DK 147 straipsnio](#) 2 dalyje konkretų maksimalų šešių mėnesių terminą, už kurį turi būti mokamos netesybos, užtikrinamas teisinis aiškumas, nes abi darbo teisių santykių šalys gali aiškiai numatyti, kokia sankcija gali būti taikoma darbdaviui pažeidus pareigą tinkamai atsiskaityti su darbuotoju pasibaigus darbo santykiams.

19. Taip pat, retrospektyviai vertinant [DK 147 straipsnio](#) 2 dalies normos pakeitimus, darytina išvada, kad įstatymų leidėjas būtent ir siekė nustatyti konkretų maksimalų netesybų terminą, nes, remiantis 2017 m. birželio 6 d. įstatymu Nr. XIII-413, [DK 147 straipsnio](#) 2 dalyje (2016 m. rugsėjo 14 d. įstatymo Nr. XII-2603 redakcija) nustatytas trijų mėnesių terminas buvo pakeistas į šešių mėnesių terminą.
20. Trečia, nustatyti [DK 147 straipsnio](#) 2 dalyje reglamentuojamos teisės normos tikslai bei imperatyvumas leidžia teigti, kad kitos, nei joje nustatytos, aplinkybės nėra pagrindas mažinti joje nustatytą netesybų dydį. Todėl laikytina, kad apeliacinės instancijos teismo nurodytos aplinkybės dėl netesybų dydžio, ekonominė padėtis, darbdavio nepiktinaudžiavimas nėra pagrindas plačiai aiškinti minėtą teisės normą ir spęsti dėl joje nustatytos sankcijos sumažinimo. Be to, teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nutartyje rėmėsi kasacinio teismo praktika dėl netesybų mažinimo, nes nurodyta praktika buvo formuojama dėl ankstesnio [DK](#) (galiojusio iki 2017 m. liepos 1 d.) 141 straipsnio 3 dalies, kuri iš esmės skiriasi nuo [DK 147 straipsnio](#) 2 dalyje reglamentuojamos teisės normos taikymo, nes anksčiau galiojusioje teisės normoje konkretus laikotarpis, už kurį priteistinos netesybos, nebuvo nustatytas.
21. Sprendžiant dėl [DK 147 straipsnio](#) 2 dalies taikymo, reikia įvertinti, ar yra visos jos taikymo sąlygos, be kita ko, ar uždelsiama atsiskaityti su darbuotoju ne dėl darbuotojo kaltės. Nustačius, kad darbdavys uždelsė atsiskaityti su darbuotoju dėl darbuotojo kaltės, turi būti sprendžiama dėl tokių aplinkybių ir atitinkamai darbdavio atsakomybės (jos apimtys). Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas nenustatė, kad atsakovė su ieškovu neatsiskaitė laiku dėl ieškovo kaltės, dėl šių aplinkybių byloje ginčas nekilo, todėl laikytina, kad ieškovas pagrįstai reikalavo iš atsakovės priteisti [DK 147 straipsnio](#) 2 dalyje nustatytas netesybas.
22. Apibendrinama teisėjų kolegija nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas neteisingai aiškino ir taikė [DK 147 straipsnio](#) 2 dalyje nustatytą netesybų tikslą, ir nepagrįstai nusprendė, kad ieškovui priteistinių netesybų dydis turi būti sumažintas skundžiamoje nutartyje nurodytomis aplinkybėmis.

Dėl bylos procesinės baigties

23. Apibendrinama anksčiau išdėstytus motyvus teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, nustatydamas ieškovui priteistinių netesybų sumą, neteisingai aiškino ir taikė [DK 147 straipsnio](#) 2 dalį, todėl be teisinio pagrindo sumažino ieškovui priteistinas netesybas. Tai yra pagrindas apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį dėl ieškovui priteistinių netesybų dydžio pakeisti – padidinti iki 5022,30 Eur ieškovui iš atsakovės priteistinių netesybų dydį už pavėluotą atsiskaitymą.
24. Teisėjų kolegijai nusprendus pakeisti apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kiti kasacinio skundo argumentai vertintini kaip neturintys reikšmės teismų praktikos formavimui ir įtakos skundžiamos nutarties teisėtumui, todėl dėl jų teisėjų kolegija nepasisako.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. vasario 18 d. nutarties dalį dėl ieškovui priteistinių netesybų už pavėluotą atsiskaitymą pakeisti – padidinti ieškovui O. R. (a. k. *duomenys neskelbtini*) iš atsakovės viešosios įstaigos Vyroausybės strateginės analizės centro (j. a. k. 300845435) priteistas netesybas už pavėluotą atsiskaitymą iki 5022,30 Eur (penkių tūkstančių dvidešimt dviejų Eur 30 ct).

Teisėjai

Artūras Driukas

Virgilijus Grabinskas

Egidija Tamošiūnienė